



# Il-mužika fil-festa ta'

## San Filep ta' Ağira f'Haż-Żebbuġ fil-bidu tas-seklu 18

■ minn Noel D'Anastas

F'xi edizzjonijiet tal-imghoddi ta' din il-pubblikazzjoni kont qed nagħti ħarsa lejn l-aktivitā mužikali fil-festa ta' San Filep t'Ağira f'Haż-Żebbuġ, sew dik li hija marbuta mal-funzjoni fil-knisja kif ukoll dak li jinżamm 'il barra waqt il-purċissjoni. Bil-għan għal dan l-istudju, fl-2005, Dun Salv Caruana li kien jieħu ħsieb l-arkivju tal-knisja, kien urieni faxxiklu fis-serje tal-'Veneranda Lampada' tal-bidu tas-seklu 18.

Il-'Veneranda Lampada' kienet l-aktar entità importanti li kienet tieħu ħsieb l-altar maġġur li fost l-oħra jekk kellha l-obbligu li żżomm il-lampier dejjem mixgħul u tieħu ħsieb bżonnijiet oħra, inkluż il-festa titulari, il-manutenzjoni tal-knisja, proġetti artistici u attivitā oħra. Dawn il-faxxikli huma ta' importanza kbira mhux biss għall-istorja tal-knisja u r-raħal iżda għall-istorja ta' paxjiżna. Hasra jekk dawn il-faxxikli jintilfu jew li ma jinżammux fi preservazzjoni tajba għall-prosperit u ricerka.

Minn dawn ir-registri joħrog tagħrif minn kienu l-*Maestri di Cappella* li mexxew il-mužika fil-knisja u n-nefqa li swiet lill-prokuraturi, inkluż ukoll l-akkomodazzjoni u xi ikel jew frott li kien jingħata lill-mužičisti fil-jiem tal-festa. Jekk wieħed immur lura għal ewwel snin tas-seklu tmintax, jinnota wkoll kemm in-nefqa għall-mužika għall-festa ta' San Filep kienet digħi għolja. Dan jista jikkonfermah ir-registru tal-prokura ta' Dun Mario Fenech u s-sinjuri D. Mario Piscopo u Gio. Luca Pace attivi bejn it-13 ta' Ġunju 1706 sat-12 ta' Jannar 1710.<sup>1</sup> Kieni l-ewwel snin ta' ħidma għall-kappillan Dun Giovanni Battista Sagnani STD li kien lahaq kappillan f'Haż-Żebbuġ fl-1704 u dam kappillan fir-raħal għal madwar 35 sena.<sup>2</sup>

Għall-ewwel festa f'din il-prokura, dik tat-12 ta' Mejju 1707 kienet intefqet is-somma ta' 23 skud għall-mužika, somma sostanzjalment kbira għall-ħajja fqira ta' dak iż-żmien f'rasha 'il bogħod mill-ħajja kosmopolitana tal-iblet ta' mal-port.<sup>3</sup> L-istess nefqa kienet ukoll għall-festa tal-1709. Dwar il-festa tal-1708 ma jitniżżeż xejn rigward spejjeż għall-attivitā mužikali.<sup>4</sup>

Kienet drawwa wkoll li għas-servizz tal-mužičisti kien jinxтарa l-injam u l-faħam li fl-1707 kien qam 8 tari.<sup>5</sup> Peress li l-*Maestro di Cappella* u l-mužičisti ma kinu mir-raħal, fil-jiem tal-festa kieno joqogħdu f'dar tal-knisja. Għall-istess festa, ġertu Francesco Gauci ha 8 tari għax-xogħol ta' erbat ijiem li għamel fil-knisja u fid-dar għas-servizz tal-mužičisti.<sup>6</sup>

Interessanti wkoll is-sehem tad-daqqaq tat-trumbetta li kien ha 2 skudi 4 tari u 10 grani 'pagati à quello che ho sonato la trombetta'.<sup>7</sup> Il-prokuraturi reġgħu ġabu lid-daqqaq tat-tromba fil-festa tal-1709 bl-istess ħlas.<sup>8</sup> Is-sehem tad-daqqaq tat-trombi, fifri u tnabar li generalment kienu jkunu attivi fuq ix-xwieni tal-Ordni ta' San Ģwann kieno evidenti wkoll fil-festi u ċelebrazzjonijiet oħra matul is-seklu 18.<sup>9</sup> Mhux biss id-daqqaq kieno jingħiebu minn fuq ix-xwieni iż-żda anke wkoll il-porvli kien jinxтарa mis-suldati tax-xwieni tal-Ordni. Fil-fatt, fl-20 t'Awwissu 1707, il-prokuraturi jagħmlu nefqa ta' 4 skudi 8 tari u 10 grani 'spesi per sedici ruotolo di polvere comprato dellì soldati di Galera'.<sup>10</sup> L-istess ġara sentejn wara, meta fid-9 t'Awwissu 1709 intefqu 3 skudi u 3 tari 'spesi per 12 ruotole di polvere comprati dellì soldati'.<sup>11</sup>



## Don Simone Sciampagna, *Maestro di Cappella f'Haż-Żebbuġ*

Il-prokura ta' bejn l-10 ta' Jannar 1712 sat-22 ta' Mejju 1717 kienet magħimula minn Dun Mario Fenech u s-sinjuri Filippo Azzuppardo, Gio. Luca Pace u Arcangelo Vassallo.<sup>12</sup>

Għall-festa tal-1712 il-mužika kienet qamet 25 skud. Bħad-dokumentazzjoni tas-snин ta' qabel, l-isem tal-*Maestro di Cappella* jibqa' ma jitniżżilx. Ċertu Domenico Grima kien ha 9 tari għas-servizz tiegħu li ta fl-erbat ijiem u nofs sew fil-knisja kif ukoll fid-dar tal-mužičisti. Ir-rendikont tal-festa għal dik is-sena nkluda wkoll 3 tari għal dak li ha īsieb il-minfah taż-żeww orgnijiet.<sup>13</sup>

Il-logħob tan-nar għal dik il-festa kien jinkludi madwar 14-il ‘ruotole di polvere’ għal maskli u s-suffarelli li ġew jiswew mal-5 skudi u 3 tari, filwaqt li Dun Paolo Chercop ha 4 skudi ‘per fattura d’otto tozzana di suffarelli dell’aria’.<sup>14</sup> Minn spara l-maskli ha 4 tari. Kien hemm ukoll l-ispiża ta’ 3 tari għal 12-il vażett tat-tafal għan-nar. L-ispiża nkludiet il-kera tad-damask u tapezzerija oħra li sewa 7 skudi.<sup>15</sup> Il-paniżierku għal dik is-sena kien sar mill-kappillan tar-raħal, Dun Giovanni Battista Sagnani STD.

Fis-sena ta’ wara, dik tal-1713, il-ħlas lill-mužičisti jibqa’ konsistenti bħal dak tas-sena ta’ qabel, jiġifieri 25 skud.<sup>16</sup> Lill-mužičisti kien ingħatalhom 3 tużżani laring tal-Portugal li qamu 9 tari. Bħas-sena ta’ qabel, dak li ha īsieb il-minfah taż-żeww orgnijiet irċieva 3 tari.<sup>17</sup>

Ir-rendikont tan-nefqa għall-festa tal-1714 mhix inkluża f’dan ir-registru u dan jista’ jagħti hjiel li l-festa setgħet ma nżammitx. In-nefqa għall-1715 tinkludi ħlas ta’ 4 skudi 4 tari u 10 grani lill-Mastru Placido Gatt ‘per 10 ruolo e mezzo di polvere’. Kien hemm ħlas ieħor ta’ 3 skudi u 4 tari ‘per altri dieci ruotolo di polvere’. Min spara l-maskli ha 8 tari u 10 grani. Bħas-snin l-imghoddija, dak li ha īsieb il-minfah taż-żeww orgnijiet baqa’ jithallas 3 tari.<sup>18</sup>

Fl-1716, l-ispiża għall-mužika kienet b’żewġ skudi anqas minn dik li kienet qed tintefaq fis-snin preċidenti.<sup>19</sup> Għalkemm il-prokuraturi ma jniżżlux li s-somma ta’ 23 skud għet mogħtija direttament lil *Maestro di Cappella*, fl-istess paġna tal-manuskritt hemm referenza għal ‘Rev. Sig. Maestro di Cappella Don Simone Sciampagna’. Hawn Sciampagna ha 4 skudi u 9 tari ‘... consistenti in due genoini.’ Ċertu Andrea Casha kien ta servizz ta’ tlett ijiem fid-dar tal-mužičisti u fil-knisja li thallas 6 tari. Don Giovanni Gatt kien għamel il-paneżierku fil-festa ta’ dik is-sena.<sup>20</sup>

Fl-aħħar sena amministrattiva tagħhom, il-prokuraturi Fenech, Azzuppardo, Pace u Vassallo ħalsu 30 skud, tari u 10 grani għall-mužika fil-festa filwaqt li Gio. Domenico Grima ingħata 3 tari talli għal jum u nofs serva fid-dar fejn kien hemm mistrieha l-mužičisti.<sup>21</sup>

Don Simeone Biagio Sciampagna minn Bormla kien attiv f’Haż-Żebbuġ anke fis-snin ta’ wara fiż-żmien il-prokura ta’ Don Mario Fenech, Don Gio. Maria Psayla u Gio. Luca Pace bejn l-1720 u 1725. Għall-mužika fil-festa tal-1725, Sciampagna kien irċieva 36 skud 2 tari.<sup>22</sup>

Xi snin qabel, propju fl-1718, Sciampagna kien ha īsieb il-mužika fit-traslazzjoni u l-quddiesa solenni tas-sejbien tas-Salib Imqaddes. Is-sehem mužikali minn Sciampagna f’Haż-Żebbuġ huwa evidenti wkoll fil-25 ta’ Marzu 1724 meta kienet inżammet it-traslazzjoni u l-purċiżjoni bir-relikwa li kienet inkisbet bit-thabbrik tal-parroku Sognani bl-ġħajnejha li ngħatit mill-Gran Mastru D. Antonio Emmanuel de Vilhena u l-Viċi-Re ta’ Sqallija Don Gioacchino Fernandez flimkien mal-Kapitlu u s-senat ta’ Agira.<sup>23</sup>

Fl-20 ta’ Settembru 1732, Don Simeone kien mar fil-knisja parrokkjali ta’ H’Attard biex jisma’ l-orgni l-ġdid.<sup>24</sup>

## Spejjeż oħra

Fost il-bosta spejjeż li l-prokuraturi kellhom īħallsu kien hemm is-salarju tal-organista Don Marco Vassallo li għal sena shiħa kien jithallas 7 skudi u 6 tari.<sup>25</sup> Min kien jieħu īsieb il-minfah



tal-orgni kellu ħlas ta' 5 tari għal sena għalkemm mill-1713, il-ħlas kważi rdoppja.<sup>26</sup> Filfatt, għal dan ix-xogħol, certu Filippo Żammit ha 9 tari għall-1713 u 1714 filwaqt li Giuseppe Gauci kien ha 8 tari għal 1717.<sup>27</sup> Fit-12 ta' Marzu 1713, jissemma ħlas ta' 4 skudi u 2 tari għall-muzika fil-purċijsjoni ta' San Girgor.<sup>28</sup>

Barra ħlas lill-organista u għall-‘alza mantici’ fis-servizzi liturgiċi matul is-sena, il-prokuraturi raw li l-orgnijiet tal-knisja jkunu f’kundizzjoni tajba tant li minn żmien għal ieħor kien isirilhom tiswija jew intonazzjoni. Ghall-festa tal-1712, jitniżżeł ħlas ta' 5 tari għall-kaless biex jingieb l-*organaro* u l-kontrabaxx. L-ikel għall-*organaro* u l-kumpann tiegħu kien ġie jiswa maž-2 skudi u 6 tari. In-nefqa fuq il-manutenzjoni tal-orgni kienet tinkludi 5 tari għall-biċċa planka u 4 tari oħra għall-‘ferro filato’.<sup>29</sup> Fil-kont tal-1712, l-isem tal-*organaro* ma jissemmiex iż-żda fis-sena ta’ wara hemm ħlas ieħor ta’ 5 skudi u 6 tari għall-*organaro* Mastro Giovanni ‘per haver conciato et accordato li due organi’ li wkoll kien ingħata xi ikel.<sup>30</sup> Fil-11 ta’ Jannar 1715, il-prokuraturi jonfqu 15-il skud għax-xogħol li kien għamel Mastru Gaetano ‘organaro Messanese per haver conciato l’organo grande’.<sup>31</sup> Ukoll f’dik is-sena, fit-13 ta’ Ġunju 1715 kienu ngābu żewġ antifonari.<sup>32</sup>

## Turiglio – dinastija ta’ organari f’Malta

Kien fis-16 ta’ Mejju 1692 meta sar ħlas ta’ 325 skud għall-bini ta’ orgni ġdid minn Mastru Gaetano Turiglio. Fl-istess jum kien sar ħlas ta’ skud u 4 tari lil Don Giuseppe Balzano, il-*Maestro di Cappella* tal-Katidral ‘per haver visitato l’organo nuovo come esperto eletto’. Jidher li Mastru Turiglio u l-kumpann tiegħu fil-ħidma tal-akkomodazzjoni tal-orgni kienu għamlu madwar 15-il jum f’Haż-Żebbug fejn kienu nghataw x’jeklu. L-induratur Mastru Georgio Vassallo kien ukoll thallas talli ħadde fuq il-kmajra tal-minfaħ tal-orgni l-ġdid fuq xogħol ta’ xi gaġġetti, cappetti u luketti ‘per la porta fatta alla cammara dellī mantici’.<sup>33</sup>

Gaetano Turiglio minn Messina kien ġie Malta lejn tmiem is-seklu 17. Kien missier id-dinastija ta’ organari f’Malta li taw servizz ta’ kważi mitt sena fil-knisja konventuali tal-Ordni ta’ San Ģwann fil-Belt. Gaetano kien *organaro* magħruf fejn ta’ kontribut kbir fil-kostruzzjonijiet tal-orgnijiet f’Malta fl-ewwel kwart tas-seklu 18, fosthom il-bini tal-orgni l-ġdid tal-Kattidral bejn 1-1700 u 1-1701 wara t-territot tal-1693, kif ukoll dawk tal-knisja Parrokkjali ta’ San Pawl Nawfragu fil-Belt u fil-Parroċċi ta’ Bormla, H’Attard u l-Mosta.<sup>34</sup> Wara 1-mewt tiegħu f’Ottubru tal-1726, ibnu Giuseppe li kien joqghod il-Belt kien appuntat *organaro* f’San Ģwann.<sup>35</sup>

Anke Pietru kiseb isem kbir fil-kostruzzjonijiet tal-orgnijiet fejn minn età żgħira kien digħà jgħin lil missieru Gaetano, attiv ukoll fis-servizz ‘nell’accordare ed accommodare’ fl-orgnijiet ta’ San Ģwann u knejjes oħra.<sup>36</sup> Gaetano, iż-żgħir kompla b’din it-tradizzjoni fejn fl-1781 kiteb petizzjoni lill-Gran Mastru biex jieħu post missieru Mastru Pietru fil-knisja Konventuali.<sup>37</sup> Kontemporanji ta’ din id-dinastija kien hemm dinastija oħra ta’ *organari* attivi f’Malta matul it-tieni nofs tas-seklu 18 u 19, dik ta’ Santucci minn Siracusa.

© Noel D’Anastas, Mejju 2012.

## Referenzi

<sup>1</sup> Arkivju Parrokkjali Haż-Żebbug (APŻ), Veneranda Lampada 1706-1710, ‘Esito in tempo della parte amministrative di Procura della Veneranda Lampade e Fabrica delle chiese Parrocchiali di Casal Zebbug amministrata da me Don Mario Fenech ed dall’Signori D.Mario Piscopo e Gio.Luca Pace dalli 10 Gennaro 1712 per sino li 22 Maggio 1717’. Hajr lil Dun Salv Caruana, illum mejjet, tal-aċċess u għajjnuna oħra li tani biex nikkonsulta dawn il-faxxikli fil-preżenza tiegħu.

<sup>2</sup> Arkivju tal-Kattidral, Mdina. CEM, Con. 30, ff. 20-33, Item 4



<sup>3</sup> APŻ, Veneranda Lampada 1706-1710, f.3v

<sup>4</sup> Ibid. f.4

<sup>5</sup> Ibid. f.3v

<sup>6</sup> Ibid. f.3v

<sup>7</sup> Ibid. f.3v

<sup>8</sup> Ibid. f.4

<sup>9</sup> Ara N. D'Anastas, 'Id-daqqqa fil-festi tagħna fis-seklu XVIII' fil-programm tal-festa maħruġ mis-Soċjetà Fil. Nicolò Isouard, Mosta, 2008, 79-83.

<sup>10</sup> Ibid. f.3v

<sup>11</sup> Ibid. f.4v

<sup>12</sup> APŻ, Veneranda Lampada 1712-1717, 'Esito in tempo della parte amministrazione di Procura della Veneranda Lampade e Fabrica delle chiese Parrochiale di Casal Zebbug amministrata da me Don Mario Fenech ed dall'Signori Filippo Azzuppardo, Gio.Luca Pace e' Arcangelo Vassallo dalli 10 Gennaro 1712 per sino li 22 Maggio 1717'.

<sup>13</sup> Ibid. f.2v

<sup>14</sup> Ibid. f.2

<sup>15</sup> Ibid. f.2v

<sup>16</sup> Ibid. f.2v

<sup>17</sup> Ibid. f.3

<sup>18</sup> Ibid. f.3v

<sup>19</sup> Ibid. f.3v

<sup>20</sup> Ibid. f.3v

<sup>21</sup> Ibid. f.4

<sup>22</sup> Noel D'Anastas, 'Il-festa titulari ta' San Filep ta' Agira bejn l-1720 u l-1727: Harsa lejn l-attività muzikali u spejjeż ohra', fil-programm tal-festa mahruġ mill-Każin Banda San Filep, 2006, 143-151.

<sup>23</sup> Ibid.

<sup>24</sup> Hugo Agius Muscat & Luciano Buono (ed.), *Old organs in Malta and Gozo: A collection of studies*, (Malta, Media Centre, 1998), 176.

<sup>25</sup> APŻ, Veneranda Lampada 1712-1717, f.24 (30 ta' Marzu 1712); f.25 (14 ta' Mejju 1713); f.26 (29 ta' Diċembru 1715). Is-salarju kien ta' 15-il skud għas-sentejn 1714 u 1715; f.27 (28 ta' Marzu 1717) – is-salarju mogħti kien għal sentejn li kellu jibda minn dak il-jum stess.

<sup>26</sup> Ibid. f.24

<sup>27</sup> Ibid. f.25 (1713); f.25v (1714); f.27 (1717).

<sup>28</sup> Ibid. f.24v

<sup>29</sup> Ibid. f.24

<sup>30</sup> Ibid. f.25

<sup>31</sup> Ibid. f.25v. Kien hemm nefqa oħra ta' 4 tari bħala spejjeż tal-ikel u l-kaless tal-organaro Mastro Gaetano,

<sup>32</sup> Ibid. f.26. L-ispīża biex ingiebu dawn l-antifonari (kotba kbar tal-kant) kienet ta' 1 tari u 5 grani.

<sup>33</sup> K. Sciberras, 'The Conti Manuscript Volumes: An important source for documentary evidence on church pipe organs' f'Agius Muscat u Buono (ed.), 174. Dun Salv Ciappara fil-ktieb tiegħi 'Storia del Zebbug e Sua Parrocchia', ippubblikat f'Malta fl-1882, jirreferi għal organaro bħala Sig. Prof Gaetano Bruglio.

<sup>34</sup> Sciberras, 137 u J. Azzopardi, 'The Organs of the Cathedral Church at Mdina and St. John's Conventual Church in Valletta' f'Agius Muscat u Buono (ed.), 191.

<sup>35</sup> G. Aquilina, 'Organs and Organ-builders in 17<sup>th</sup> to 19<sup>th</sup> Century Malta' f'Agius Muscat u Buono (ed.), 139. Fost il-kostruzzjonijiet tal-orgnijiet minn Mro Giuseppe Turiglio kien hemm dak tal-knisja parrokkjali ta' Hal Lija (1727-8), il-knisja parrokkjali tal-Birgu (1728), il-knisja parrokkjali taż-Żejtun (1730), dak tal-knisja tal-monasteru tal-Benedettini ta' Santa Skolastika fil-Birgu (1740).

<sup>36</sup> Mastru Pietro Turiglio kien kellu bosta kummissjonijiet fil-bini tal-orgnijiet, fosthom l-orgni tal-knisja parrokkjali tal-Imqabba (1748), l-orgni tal-knisja tal-Patrijet Frangiskani Konventwali tal-Belt (1753) u tal-knisja tal-Vitorja fil-Belt (1790?), kif ukoll l-ikkurdar u xi tiswija fl-orgni tal-Kattidral fl-Imdina (1751).

<sup>37</sup> Aquilina, 137.

